

Puurheid tijdens de culturele avonden

Tijdens elk seminar verwacht het organiserend comité een 'crisismoment'. Vanaf dat moment moet het schema worden aangepast, komen er intensieve gesprekken met deelnemers en gaan we in groepsbespreking. Dit jaar blijft de crisis uit. Er zijn momenten van bewustwording, misschien wel intenser dan de hevige ruzies die ook hadden kunnen ontstaan.

Een belangrijk moment is de sessie 'Where are we?' waarin we checken hoe we ervoor staan, voornamelijk op emotioneel gebied. De meest bijzondere ontdekking komt als we het hebben over angst. De groep realiseert zich dat iedere deelnemer een vergelijkbare angst met zich meedraagt, soms zelfs angst voor fysiek geweld. De eerste dagen hebben die angst voor een groot deel kunnen losweken en deze sessie versterkt het fundament voor de rest van het seminar.

Later staan de culturele avonden op het programma, een Palestijnse en een Israëlische avond die worden ingevuld door de deelnemers. De Palestijnse groepen hebben de seminarruimte opgebouwd tot minitheater. Ik neem plaats en geniet van de jonge stand-up comedian, van een prachtig gedicht begeleid door de ud en tenslotte van alle Palestijnse deelnemers die vol trots hun volkslied ten gehore brengen. Ik kijk om

me heen en zie de Israëlische deelnemers onder de indruk. We worden uitgenodigd mee te dansen, de Arabische dabke. Ondanks de harde muziek en de luide stemmen merk ik dat ik van binnen stil word. Wat een mooi moment dat we samen delen.

Een paar dagen later wordt de Israëlische culturele avond rustiger ingezet. Vanuit een kring staan joodse deelnemers om beurten op, vertellen over hun cultuur, maken grappen over de schijnbare ruwheid van Israël's. We luisteren naar Joodse mystiek en zingen met z'n allen mee met volksliedjes. Dan staan we op om te dansen in de kring, de benen zwiepen alle kanten op. Iedereen doet mee, we lachen samen. Weer kijk ik naar alle deelnemers en knipper en slik een extra keer.

Wat een fantastische groep mooie mensen! We hebben de puurheid van de Palestijnse en Joodse cultuur ervaren in

een klein dorpje op Cyprus. De verbondenheid die dat creëerde blijft me bij, méér nog dan beschuldigingen en onenigheid die er ook soms waren. Ik voel me ontzettend bevoorrecht dat ik dit mocht meevoelen en ik lach, hoopvol.

Marieke van Andel
Mede-begeleider COME-seminar

Maaïke Hoffer 'geridderd'

Tijdens onze najaarsbestuursvergadering bij ons nieuwe bestuurslid Jan Halin thuis werd onze projectleider Maaïke Hoffer 'geridderd' met de vredesduif van de Remonstrantse Gemeente Utrecht, die huis heeft in de Geertekerk. Zoals u weet staat de duif ook voor de Heilige Geest. Die Geest was zeker dit jaar bij het seminar op Cyprus, waar Maaïke Hoffer met Marieke van Andel knap leiding gaven. Tegen alle trends in lieten ze zien, dat er ook hóóp is wat betreft een dialoog tussen (jonge) Palestijnen en joodse Israël's.

Digitale LINK

Laat ons weten of u de LINK alleen digitaal wilt ontvangen. Stuur een mailtje naar stichtingcome@gmail.com met uw emailadres en postadres, zodat wij uw gegevens kunnen aanpassen.

"De verbondenheid die dat creëerde blijft me bij, méér nog dan beschuldigingen en onenigheid die er ook soms waren"

LINK is een uitgave van:

Secretariaat

Engweg 31
3972 JC Driebergen
e-mail: stichtingcome@gmail.com
www.stichting-come.nl

Bestuur

Casper van Dongen, *voorzitter*
Hans van der Vlist, *penningmeester*
Japke van Malde, *secretaris*
Hanno Wisse, Jan Halin, *leden*

Bankrekening:

NL04 INGB 0003 733187
t.n.v. stichting COME Driebergen
ANBI registratienr. 802124707

LINK

Nieuwsbrief Stichting C.O.M.E.

najaar 2016

Seminar 2016 – 'Identiteit'

Direct na het seminar schreef ik aan het bestuur: "Ik heb een heel goed gevoel over het seminar. Het was een bijzondere groep deelnemers." Nu, ruim twee maanden na afloop van het seminar, overheerst dit gevoel nog steeds. Ik heb kort geleden twee deelnemers gesproken (van beiden, een '67 Palestijnse en een joodse Israël, leest u een bijdrage in deze LINK) die heel gemotiveerd zijn om de groep nog eens bij elkaar te brengen. En niet slechts één keer, maar misschien op een meer gestructureerde manier, of "kunnen we geen conferentie voor alle deelnemers van de afgelopen tien jaar organiseren? Om van elkaar te horen wat deze ervaring met ons gedaan heeft, of niet gedaan heeft, en om te praten over: hoe nu verder?", zoals Emili tegen mij zei. Ik zou dat heel graag willen... maar daar is geld voor nodig.

Het comité 2016

De sfeer tijdens het seminar was heel positief: vanaf het begin mengden de deelnemers, niet alleen tijdens de officiële sessies maar ook in de pauzes. Zelfs na heftige discussies bleven zij met elkaar in gesprek om meer te leren en elkaar beter te leren kennen. Ook binnen het organiserend comité was de sfeer goed. Dit heeft zeker positief doorgewerkt naar de deelnemers. We gaven hen het 'goede voorbeeld'.

Het seminar vond van 29 augustus tot 8 september plaats in Droushia, Cyprus. Het thema was 'identiteit'. Er waren 28 deelnemers, 14 vrouwen en 14 mannen, verdeeld over drie circumstantial groepen: 13 waren joods Israëliësch, ne-

gen '67 Palestijnen (Palestijnen uit de bezette Westelijke Jordaanoever) en zes waren '48 Palestijnen (Palestijnen die in Israël wonen).

Tijdens een aantal sessies kwamen vragen naar voren met betrekking tot identiteit: hoe is mijn identiteit gevormd? Hoe zien anderen mij? Hoe wordt mijn identiteit gevormd in de context van het conflict? Door deelname aan het seminar gaan deelnemers nadenken, niet alleen over het conflict en de ander, maar ook over zichzelf en hun eigen gemeenschap en achtergrond. Ze stellen zich open voor verhalen van mensen die zij eerder nog als hun vijand beschouwden.

Bloemen in de woestijn – (financiële) bronnen slaan

Deze rijke LINK geurt van bloemen in een dor vervreemdend landschap: 'twee reusachtige gevangenschappen', joden en Palestijnen gevangen in hun eigen versie van de geschiedenis. (Nir Baram, 2016. Een land zonder grenzen. De Bezige Bij)

En dan het lef hebben om te durven vervoegen dat dialoog mogelijk is en dat proberen te oefenen met de 'gevangenen' tijdens de seminars op Cyprus. Daar staat en gaat Stichting C.O.M.E. voor.

Dank aan gulle gevers voor kleine en grote financiële bijdragen voor het voeden van deze bron van dialoog. Wij willen nieuwe bronnen slaan, een belangrijke grote financiële bron welt nog wel maar raakt uitgeput. Veel kleine bronnen klateren, maar voor de toekomstbestendigheid van de seminars zijn wij op zoek naar grotere bronnen. Wij zijn op zoek naar fondsen, stichtingen, kerkgemeenschappen, legaten, particulieren die geloven in de duurzame weg van de dialoog en bereid zijn een flinke bron te slaan. Informeer ons over namen en adressen van fondsen, stichtingen en particulieren die diep in de buidel zouden willen tasten of misschien bent u wel in staat ons financieel royaal te ondersteunen?

Neem contact op met het bestuur: stichtingcome@gmail.com.

Een deelnemer (Israëliisch en politiek rechts) noemde het seminar het meest uitdagende en belangrijkste dat hij in zijn leven gedaan had. Hij gaf aan dat hij de rechter politieke vleugel, waar hij zich helemaal thuis voelt, wil beïnvloeden. En hij voegde toe dat hij "van iedereen hier houdt".

Deelnemers komen met wantrouwen, angst en vooroordelen naar het seminar. Ze slapen in gemixte kamers, Palestijnen en Israëli's samen.

Voor sommigen is dit een reden om niet aan het seminar deel te nemen. Maar elkaar leren kennen kan het perspectief veranderen. Een Israëliische jongen zei dat hij vooraf bang was dat het niet veilig voor hem zou zijn om de kamer met een Palestijn te delen, maar nu hij de mensen had ontmoet, voelde hij geen

angst meer. Een Palestijnse deelnemer zei op de laatste dag: "Het seminar is heel waardevol. Als we onze maatschappij willen veranderen, moeten we bij onszelf beginnen. Het seminar helpt daarbij." Veel deelnemers stelden dat er iets in hen veranderd is, voorname-

"Het is zo'n invloedrijke, waardevolle en life-changing ervaring"

(deelnemer seminar 2016)

lijk omdat ze de mensen aan de andere kant nu kennen. Iemand noemde het seminar een 'achtbaan van gevoelens' en erkende dat stereotypen omvergeblazen zijn.

Alle deelnemers geven op het evaluatieformulier aan dat zij vrienden en

kennissen zullen adviseren om deel te nemen aan het seminar. Waarom? "Het is een hele goede en verrijkende ervaring." "Omdat iedereen die meedoet een of andere verandering ondergaat." "Het is zo'n invloedrijke, waardevolle en life-changing ervaring." "Omdat het een

deur opent om na te denken, te praten en ideeën uit te wisselen met de andere kant, en ook om van hen te leren."

Namens de deelnemers ben ik de donateurs en fondsen van Stichting COME dank-

baar voor de giften die zij gedaan hebben. Alleen daarmee kunnen deze seminars worden georganiseerd en kunnen wij zo'n bijzondere ervaring bieden aan deze deelnemers.

Maaïke Hoffer
Projectleider Stichting COME

Uit het oog, uit het hart

Na ongeveer twaalf uur wachten bij de Israëliisch-Jordaanse grens tot we de grens over mochten, de zeer late aankomst als gevolg daarvan bij het vliegveld in Amman (Jordanië) en het ter nauwernood halen van het vliegtuig, kwamen negen jonge Palestijnen nog steeds glimlachend aan op Cyprus.

Het was niet makkelijk om te beslissen deel te nemen aan het seminar en joodse Israëli's te ontmoeten. We werden in onze maatschappij uitgedaagd en beschuldigd van 'normalisatie van de betrekkingen' met Israëli's. Bovendien is het niet makkelijk om over identiteit te praten. Wie zijn de Israëli's? En waarom moet ik mijn Palestijnse identiteit continue naar hen toe blijven bewijzen?

"Het was niet makkelijk om te beslissen deel te nemen aan het seminar en joodse Israëli's te ontmoeten"

De meeste '67 Palestijnen hebben nog nooit een Israëliische burger ontmoet. Wij zien alleen soldaten, militairen en rancuneuze kolonisten, bij checkpoints, grenzen, manifestaties en demonstraties met veel verzet, volharding, macht en haat, alles gericht op één doel: recht op land, recht op leven.

Het seminar bracht '67 en '48 Palestijnen gedurende elf dagen samen met joodse Israëli's in dezelfde 'veilige zone'. Dit specifieke gegeven kan thuis niet plaatsvinden omdat de bouw is gestart, "om veiligheidsredenen", van de racistische scheidingsmuur, die een enorme kloof tussen de twee naties heeft veroorzaakt. Deze kolonialistische Israëliische politiek heeft naar mijn mening een historisch keerpunt veroorzaakt: het heeft de grenzen tussen de twee staten veranderd en haat gezaaid. Het is nu voor zowel Palestijnen als Israëli's niet toegestaan (volgens Israëliische militaire wetgeving) om naar de andere kant te gaan.

In tegenstelling tot deze feiten, liet het seminar ons kamers, maaltijden, discussies, politiek en gevoelens delen. Het gaf

ons simpelweg de kans om mensen van de andere kant te ontmoeten en hun standpunten te horen.

Sommige meningen werden probleemloos aanvaard, gewaardeerd en geaccepteerd, terwijl andere nauwelijks gehoord of begrepen werden. En dat riep veel vragen in mij op: wat is de basis van het probleem? Wanneer begon het? In 1948, toen Israël werd opgericht? Of in 1987, tijdens de Eerste Intifada? Of toch al in 1936, toen de Arabisch-Palestijnse opstand plaatsvond?

Ik vraag mij af of de twee naties het vermogen hebben om samen te leven en wat de gevolgen zijn van dit aanhoudende conflict op jongeren. En misschien nog wel het belangrijkste, wat is de rol van jonge Palestijnen en Israëli's binnen al deze veranderingen en uitdagingen in het Midden-Oosten?

Ik ben bang dat als onze generatie niet iets doet om de geschiedenis nu te veranderen en een einde te maken aan dit conflict, dat het dan te laat zal zijn voor verandering.

Emili Rishmawi,
*'67 Palestijnse deelnemer,
COME seminar 2016*

Gedwongen vriendschap kan de sleutel tot vrede zijn

De vorming van een vriendschap is een metafysische ervaring. Het overstijgt leeftijd, geslacht, godsdienst, intelligentie, geboorteplaats – en zelfs taal.

Wij, Israëli's en Palestijnen, kwamen met gemengde gevoelens bij het COME seminar. Woede, frustratie en schroom speelden allemaal op toen we elkaar in Larnaca ontmoetten, evenals voorzichtige hoop, nerveuze verwachting en dialectische gretigheid. In de elf dagen die volgden, bespraken we de omstandigheden die ons samen hadden gebracht in dat kleine hotel in de bergen van Cyprus, omstandigheden die we zo nonchalant 'het Conflict' noemen.

De drie groepen waarin we verdeeld waren, toonden de bepalende rol die omstandigheden spelen in ons leven: joodse Israëli's, '48 Palestijnen en '67 Palestijnen. Een gevoelig, doordacht en emotioneel intelligent comité legde de gedachte uit achter onze groepsnamen, namelijk dat ze de omstandigheden weerspiegelen van ons bestaan, omdat

de omstandigheden niet kunnen worden betwist. Ik ben geboren uit joodse ouders met de Israëliische nationaliteit, dus ben ik joods Israëliisch. Net zoals een Palestijn die in Nablus woont een '67 Palestijn is.

Naarmate het seminar vorderde, beseften we steeds meer hoe gescheiden onze werelden zijn, fysiek, cultureel en narratief. Deze aanwezigheid van scheiding, een direct gevolg van onze omstandigheden, dwong ons met verschillende soorten spanning om te gaan. We raakten verward en overweldigd, verscheurd tussen de algemene en de persoonlijke verhalen die ieder van ons mee bracht. We werden heen en weer geslingerd tussen ideologische ideeën die we in formele sessies uitten en geheimen die we elkaar in onze vrije tijd toevertrouwden. Door met deze spanningen om te gaan, werden we gedwongen om vrienden te worden. Dus, ironisch genoeg, zijn de omstandigheden die ons uit elkaar drijven dezelfde als die ons bij elkaar brengen.

"We werden heen en weer geslingerd tussen ideologische ideeën die we in formele sessies uitten en geheimen die we elkaar in onze vrije tijd toevertrouwden"

Een kleine groep aan het werk

Zodra een vriendschap gevormd is, moet hij in stand worden gehouden. En dit kan alleen als de betrokken partijen voelen dat ze gelijke belangen hebben in elkaars geluk, welzijn, elkaars gevoel van tevredenheid en voldoening. Dit is een lange-termijn inspanning, een inspanning die verder reikt dan een elfdaags seminar. Het moet thuis voortgezet worden, buiten de 'neutrale grenzen' van Droushia, ondanks onze omstandigheden én als gevolg van hen.

Daniel Douek
*joods Israëliische deelnemer,
COME seminar 2016*

De 'trailer'

In een vorige LINK vermeldde ik namens het bestuur, dat wij tegen kostprijs een 'trailer' hebben laten maken door Noah Roth, oud-seminariste (uit 1995) en Israëliische filmmaker. De inhoud van de trailer (een korte film van ongeveer 10 minuten over het wel en wee van een aantal Palestijnse en joods-Israëliische oud-seminaristen, met name over welke invloed het seminar op hun leven heeft gehad) lijkt toch te beperkt en te prijzig om een hele documentaire van te maken. Dat idee hebben we dus moeten loslaten. De trailer is wel beschikbaar als materiaal voor verenigingen, gezelschappen of kerkenraden om in het kort iets van het 'ploegen op de rotsen'-werk en de intentie van COME te laten zien. En als aanzet voor gesprek. U kunt voor de trailer met ons secretariaat contact opnemen.

Casper van Dongen
Voorzitter bestuur Stichting COME

